

QARABAĞDA ALİ TƏHSİL KLASTERİNİ NECƏ FORMALAŞDIRMALI?

44 günlük Vətən müharibəsində qazandığımız qələbə xalqımız qarşısında bir çox imkanlar açmışdır. Belə ki azad edilən ərazilərdə sosial-iqtisadi layihələrin inkişafı fonunda təhsilin də inkişafı qaçılmazdır. Məhz bu səbəbdən Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin tapşırığı ilə gələcəkdə Ağdamı dünyanın ən gözəl şəhərlərindən birinə çevirəcək baş planda Qarabağ Universitetinin yaradılması da nəzərdə tutulub. Dördüncü Sənaye İnqilabının tələblərini nəzərə alaraq, respublikamızın rəqəmsal transformasiyasını təmin edəcək insan kapitalını formalaşdıracaq bir ali təhsil müəssisəsinin region üçün çox mühüm əhəmiyyəti olacaq. Qarabağda planlaşdırılan universitetin Azərbaycan dövlətinin bu sahədəki siyasətinə və dövlət proqramlarının tələblərinə cavab verməklə yanaşı, dünyada baş verən ən son trendlər və bu sahədə təcrübələrdən də istifadə əsasında yaradılacağı nəzərdə tutulur. Dünya ali təhsil sektorunda baş verən əsas dəyişikliklərdən biri də üçüncü nəsil

*Qarabağda
yaradılan
universitet
modeli
üçüncü nəsil
universitetlərin
tələbləri
əsasında
formalaşacaqdır*

universitetlərə keçidin baş verməsidir. Düşünürəm ki, Qarabağda yaradılan universitet modeli üçüncü nəsil universitetlərin tələbləri əsasında formalaşacaqdır. Üçüncü nəsil universitetlər bir sıra xarakteristikasına görə əvvəlki nəsil universitetlərdən fərqlənir.

Bunlardan birincisi, onların hədəfləri ilə əlaqədardır. Belə ki, bu nəsil universitetlərin hədəfinə təhsil və tədqiqatla yanaşı, eyni zamanda yüksək texnologiyaların (know-how) tətbiqi də daxildir. İkinci nəsil universitetlərin rolu təbiəti kəşf etmək olduğu halda, üçüncü nəsil universitetlər dəyər yaradılmasını özlərinin əsas məqsədi kimi qəbul edirlər. Üçüncü nəsil universitetlərin metodunu müasir elm və sahələrarası (disiplinlər arası) yanaşma təşkil edir. İkinci nəsildən fərqli olaraq, üçüncü nəsil universitetlər alimlər, peşəkarlar yetişdirməklə

yanaşı sahibkarlar da yetişdirməyi qarşısına məqsəd qoymuşlar. Əvvəlki nəsil universitetin istiqaməti milli olduğu halda, müasir nəsil universitetlər qlobal istiqamətlənmişlər. Dünya ali təhsil sistemində baş verən dəyişikliklər ölkəmizin ali təhsil siyasətinə öz

təsirini göstərmiş və bu sahədə bir çox irəliləyişlər baş vermişdir. Bu dəyişikliklərin bir qismi elə global çağırışlara cavab vermək məqsədi ilə həyata keçirilməkdədir. Dövlətin bu sahədəki siyasəti ölkədə insan kapitalının inkişafı ilə yanaşı, global rəqabət qabiliyyətliliyinin artırılmasına da yönəlmişdir. Strateji yol xəritəsində mövcud olan 3.1.4 nömrəli tədbirdə ali təhsil müəssisələrində “təhsil-tədqiqat-innovasiya” formatında inkişafın təşviqi nəzərdə tutulmuşdur, hansı ki, bu da öz növbəsində insan kapitalının formalaşmasına və inkişafına öz təsirini göstərəcəkdir. Həmin bənddə “təhsil-tədqiqat-innovasiya” zəncirinin effektivliyinin artırılma bilməsi üçün universitetlərdə klasterlərin yaradılması qeyd olunur. Belə klasterlərin ilk öncə ixtisaslaşmış universitetlərdə yaradılmasının təşviq ediləcəyi və bunun nəticəsində əmək məhsuldarlığının artımı ilə yanaşı, daha keyfiyyətli insan kapitalının və intellektual potensialın formalaşması baş verəcəkdir. Bu klasterlər elmi nəticələrin istehsalat tətbiqini stimullaşdırmaqla yanaşı, regionlarda insan kapitalının inkişafı üçün əhəmiyyətli olacaqdır.

Bəs görəsən Qarabağda ali təhsil klasteri necə formalaşmalıdır?

Təhsil klasteri nisbətən yeni bir fenomendir. Klaster klassik olaraq Porter (2008) tərəfindən müəyyən bir sahədə fəaliyyət göstərən və ümumi fəaliyyət və qarşılıqlı möhkəmlənmə ilə səciyyələnən, coğrafi cəhətdən qonşu olan bir-biri ilə əlaqəli şirkət və təşkilatlar qrupu kimi tərif edilmişdir. Təhsil klasteri dedikdə,

müəyyən ərazidə mövcud olan və son məhsul kimi təhsil xidmətləri, sənaye üçün lazım olan rəqabət üstünlüyünü təmin edən faktorları, ixtisaslaşmış xidmətləri, kommunal xidmətləri, tədqiqat və inkişaf mərkəzləri və bir-birinin üstünlüklərini gücləndirən digər xidmətləri təklif edən təhsil müəssisələri başa düşülür. Əlbəttə təhsil klasterlərinin yaranması və uğurla fəaliyyət göstərməsi müxtəlif amillərin qarşılıqlı təsiri nəticəsində formalaşır (Muxametzyanova & Pugacheva, 2010). Bu amilləri əsasən üç komponent altında qruplaşdırmaq olar. Bunlardan birincisi, biznes mühitidir, hansı ki özündə dövlətin müvafiq qurumlarını, hüquqi-normativ baza, bank və maliyyə xidmətlərindən tutmuş nəqliyyat yollarına qədər böyük bir sahəni

əhatə edir. İkinci komponentə isə əlaqədar və dəstəkləyici maraqlı tərəflər daxildir ki buraya da tədqiqat və inkişaf mərkəzləri, yüksək texnologiya kompaniyaları, elektron ticarət və konsaltinq, İKT, tibbi və dərman şirkətləri və digər dəstəkləyici sektorlarda və sənayedə fəaliyyət göstərən şirkətlər və təşkilatlar daxildir. Təhsil klasterlərinin əsas aktyorlarını, üçüncü komponenti isə universitetlər, peşə məktəbləri, biznes təhsil mərkəzləri, təlim mərkəzləri və bu kimi təhsil sektorunun digər əsas oyunçuları daxildir.

Ölkə prezidenti cənab İlham Əliyev çıxışlarında dəfələrlə Qarabağın “smart region”a çevriləcəyini və yenidənqurma işlərinin ağıllı şəhər-kənd konseptləri əsasında aparılacağını qeyd etmişdir. Bu artıq Qarabağda təhsil klasterinin əsas komponentlərindən biri olan əlaqədar və dəstəkləyici şirkətlərin, yəni yüksək texnologiyalardan yararlanan şirkətlərin marağını cəlb edəcək və bu regionda göstəriləcək xidmətlərdən dolayı ofislərini açacaqlarına əminlik yaradır. Bununla yanaşı, Qarabağ regionunun yenilənə bilən enerji mənbələri - əsasən külək və günəş enerjisi üzrə böyük potensialının olduğunu nəzərə alaraq, regiona bu sahədə fəaliyyət göstərən dünya şirkətlərinin də investisiya qoymasına səbəb olacaqdır. Təsadüfi deyil, BP şirkəti Qarabağda 240 Mvt gücündə günəş elektrik enerji stansiyasının tikilməsi ilə bağlı Azərbaycan dövləti ilə danışıqlara başlamışdır. Dünyanın digər nəhənglərinin də Qarabağın yenilənəcək enerji sektoruna investisiya qoyacağı gözlənilir. Bu da təhsil klasterinin effektiv fəaliyyəti üçün lazım olan investisiya və potensial müştəri bazasını formalaşdıracaqdır.

Uğurlu və effektiv təhsil klasterinin yaradılmasının digər önəmli komponenti isə adekvat biznes mühitinin olmasıdır. Azərbaycan dövləti bu regionda fəaliyyət göstərən təşkilatların fəaliyyəti üçün müvafiq hüquqi normativ baza və infrastruktur yaratmalıdır. Həmçinin, regionun keçmiş münəvişə bölgəsi olmasını nəzərə alaraq, burada yüksək texnologiyaya əsaslanan və yenilənəbilən enerji sektorunda fəaliyyət göstərəcək şirkətlərə güzəştlər təklif etməlidir. Bütün bunlarla yanaşı, burda fəaliyyət göstərən yüksək texnologiya şirkətlərinin tədqiqat və araşdırmalarını yerli universitet, dövlət və özəl tədqiqat mərkəzlərinə sifariş verməsi üçün həvəsləndirici tədbirlər də həyata keçirilməlidir. Bu əsasən regionda sənaye və universitet əməkdaşlığının genişləndirilməsinə yönəldilməlidir.

Təhsil klasterinin əsas komponenti olan ali təhsil müəssisələri isə regionun inkişaf perspektivlərini və regionda sənayenin xarakteristikasını nəzərə alaraq, bu sahədə yüksək peşəkarların yetişdirilməsinə və sənaye-universitet əlaqələrinin

**KÖÇ PROSESİNİN
ÖZÜNÜN ÖLKƏNİN
ADINA YARAŞAN
ŞƏKİLDƏ,
TƏHÜLKƏSİZ VƏ
İNSAN LƏYAQƏTİNİ
QORUYARAQ
HƏYATA
KEÇİRİLMƏSİ
OLDUQCA
ƏHƏMİYYƏTLİDİR.**

genişləndirilməsinə imkan verən maddi-texnoloji və tədqiqat bazasına malik olmalıdırlar.

Regiondakı təhsil klasterinin əsas komponenti olan universitet və tədqiqat mərkəzləri məhz yüksək texnologiyalar sahəsində və yenilənən enerji mühəndisliyi və iqtisadiyyatı sahələrində həm kadrların hazırlanmasına, həm də bu sahədə tədqiqatların aparılması üçün maddi təchizata və insan kapitalına sahib olmalıdırlar. Bu sahədə kadrların hazırlanması təkcə universitetlərlə kifayətlənməməli, orta təhsil və peşə məktəblərində də ixtisaslaşmalar aparılmalıdır. Bu isə Azərbaycan dövləti tərəfindən regionun təhsil sektoruna nəzərə çarpan qədər investisiyanın cəlb edilməsinə tələb edəcəkdir. Lakin, dünya təcrübəsi göstərir ki, bu sahədə yatırılan investisiyaların səmərəli və effektiv şəkildə həyata keçirilməsi təkcə regionun sosial-iqtisadi və insan kapitalının inkişafına deyil, eyni zamanda ölkəmizin dünyada rəqabət qabiliyyətliliyinin artırılmasına müsbət təsir göstərəcəkdir. Qarabağda ali təhsil klasterinin yaradılması üçün yuxarıda qeyd olunan üç komponent üzrə dövlət proqramları yaradılmalı və hər bir müvafiq dövlət qurumu üçün bu proqramın icrasından meydana gələn fəaliyyət planı təsdiq edilməlidir. Dövlət proqramının fəaliyyət planının icrasına nəzarət üçün isə “SMART” qiymətləndirmə və monitorinq sistemi qəbul edilməlidir. Yalnız bu halda biz, cəmiyyətdə və ölkəmizdə müsbət dəyişikliklərə səbəb olacaq təhsil klasterinin – Qarabağ Universitetinin yaradılmasına nail ola biləcəyik.

